

Matt McManus: Varför konservativa fullständigt missförstår Karl Marx

[Ur [Jacobin magazine](#), 22 augusti 2020. Matt McManus är gästprofessor i politik vid Whitman College. Han är författare till *The Rise of Post-Modern Conservatism and Myth* och medförfattare till *Mayhem: A Leftist Critique of Jordan Peterson*. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Det är mer sannolikt att konservativa tyckare förlöjligar Karl Marx' skrifter och åsikter än för fram seriösa motargument mot hans många teorier. Varför? För att Marx' skarpa insikter avslöjar djupa motsättningar i omhuldade högerläror.

Karl Marx hävdade envist att vi måste inse vad en radikal brytning med den tidigare liberala kapitalismen innebar.

Om du vill reta upp en stockkonservativ intellektuell, så försök bara hävda att Karl Marx har något viktigt att säga. Eller ännu värre, påstå att denne man, som skrev flera böcker om allt från tysk filosofi till den klassiska politiska ekonomins vanliga antaganden, kanske har en mer nyanserad teori än att ”rika personer är onda och fattiga personer är goda”.

Men ännu flera decennier efter Kalla kriget gör sig många högertyckare inte besväret att föra fram motargument mot Marx som går utöver lättvindiga fördömanden. Jordan Peterson har beskrivit marxismen som en ond teori, och han gjorde sig sitt namn genom att puckla på den ”postmoderna nymarxismen”, trots att han under en debatt medgav att han under de senaste decennierna inte hade

läst mycket mer än *Kommunistiska manifestet*.

I sitt senaste verk, *Don't Burn this Book*, [Bränn inte den här boken] blandar Dave Rubin ihop socialismen med nazism och fascism, genom att påstå att Benito Mussolini "föddes upp på Karl Marx' *Das Kapital*" – och bortse från Il Duces senare ansträngningar att fångsla och tysta marxister och andra "fiender till nationen". Och alldeles nyligen har Ben Shapiros *How to Destroy America in Three Easy Steps* [Hur Amerika kan förstöras i tre enkla steg] återanvänt gammalt snack om hur "dum" Marx' arbetsvärde teori är, samtidigt som han struntar i ironin att hylla John Locke för att "helt rätt peka på att ägande av egendom bara är en utvidgning av tanken om ägande av sitt arbete. När vi tar något från naturens tillstånd och blandar vårt arbete med det och lägger något av vårt eget till det, så gör vi det därmed till vår egendom."

Denna benägenhet att kritisera Marx utan att egentligen angripa hans idéer är speciellt märklig med tanke på att Peterson, Rubin och Shapiro ständigt upprepar klichéer om vikten av hårt arbete och livliga diskussioner. Ett enkelt sätt att vifta undan dem skulle vara att helt enkelt kräva att de lever upp till denna höga standard mellan sina framträdanden på PragerU.*

Men jag ska använda en lite annan taktik. Jag tänker hävda att konservativa inte bara undviker att behandla Marx' verk seriöst på grund av att han var kritisk mot kapitalismen, skrev en del polemik om religionen, eller var misstänksam mot klasshierarkier. Det är för att Marx' skrifter avslöjar djupa motsägelser i omhuldade konservativa läror.

Två av de mest iögonfallande exemplen: den konservativa förkärleken att hylla kapitalismen och samtidigt beklaga traditionernas förfall; och benägenheten att åberopa den "mänskliga naturens" oföränderlighet för att skälla ut kapitalismens kritiker, och samtidigt envist hävda att enskilda personer ska ses i förhållande till traditionerna och samhällena runt dem.

Marx om att kullkasta världen

... , det moderna borgerliga samhället, som har framtrölat så väldiga produktions- och kommunikationsmedel, liknar häxmästaren som inte längre förmår behärska de underjordiska makter som han frambesvärjt. (Marx/Engels, [Kommunistiska manifestet](#), på marxistarkiv.se, s 6.)

Tidiga försvarare av den liberala kapitalismen som John Locke skrev ofta i ohistoriska ordalag. De hävdade att den sorts personer och marknadsförhållanden som uppstod med modernitetens uppkomst alltid hade funnits och återspeglade tidlösa sanningar om världen och den mänskliga naturen. Det var först med Kant och senare Hegel som teoretiker började tänka kritiskt om de liberala kapitalistiska samhällena radikala nymodigheter.

För många av dessa tänkare fanns det anledning att fira nymodigheterna. Kants artikel "Vad är upplysning?" som publicerades 1784, beskrev det som att mänskligheten hade vaknat upp ur sin "självförvållade omognad" och äntligen mötte världen som fria och förnuftiga varelser. Hegel var mer kritisk, och argumenterade att den revolutionära individualism som började få vind i seglen på 1700-talet behövde dämpas med starka institutioner och meningsfulla samhällsförhållanden (vilket högerhegelianer som Roger Scruton senare skulle plocka upp och ge en konservativ glans).

---

* PragerU, förkortning för Prager University, är ett amerikanskt ideellt medieföretag som skapar videor om olika politiska, ekonomiska och filosofiska ämnen ur ett amerikanskt konservativt perspektiv – öa.

Marx delade både upphetsningen och oron över den liberalt kapitalistiska moderniteten. Ända från sina unghegelianska dagar lovordade han den gryende liberala kapitalistiska samhällsordningen som en enorm förbättring över dess öppet auktoritära föregångare, även om han trodde att den var förutbestämd att ersättas av en ännu högre samhällsform. Men Marx vidhöll också att vi skulle inse vilken radikal brytning med det förflutna den liberala kapitalismen var.

Marx skrev mitt under den industriella revolutionen och den europeiska imperialismens tidsålder, och konstaterade hur gamla landsbygdssamhällen tömdes när människor flyttade till städerna, och beskrev kapitalismen som en ”ständigt växande marknad” som drev ut borgarklassen ”över jordens hela yta”. Han kritiserade den nya kulturens ”varufetischism” som ersatte den religiösa troheten från förr, och vände förtjust upp och ner på religionens språk för att belysa samhällets nya dyrkan av Mammon.

Även om Marx alltid vidhöll att denna utveckling i många avseende var frigörande, så hävdade han envist att dessa förändringar också var katastrofala och bröt ner ”rotade, fastfrusna förhållanden” – om så behövde med våld – för att omvandla världen till kapitalets avbild. Kapitalismen var ett revolutionärt produktionssätt som ständigt omvandlade samhällets alla aspekter på oväntade och ibland skrämmande sätt. Den var traditionernas fiende.

Tidigare konservativa tänkare var mycket känsligare för kapitalismens omvälvningar än deras många efterkommande, och fördömde hur kapitalismen kullkastade världen och upprättade en vulgär borgerlig kultur inriktad på konsumtion och rikedom istället för förträffliga eller heroiska dygder. Men senare författare som Shapiro har ofta bortsett från dessa frågor, och har avvisat all kritik av kapitalismen som utopisk eller marxistisk, på samma gång som de med fasa har tittat på en värld där urbanisering, sekularisering och skrytkonsumtion hör till ordningen.

Om de hade brytt sig om att läsa och ta till sig Marx skulle de kanske inte ha blivit så förvånade. Hans centrala poäng var att en inte på samma gång kan fördöma att traditionerna försvinner och samtidigt stöda ett ekonomiskt system som får ”allt fast och beständigt att förflyktigas”. Att beskylla kultureliten och akademiker på de privata universiteten för samhällsförändringar är som att fördöma röken för att ha startat en eld.

Den mänskliga naturen och historien

Ett annat av de konservativa tänkarnas favoritargument är att avfärda Marx’ ”teori om människans natur”: antingen var Marx farligt naiv om människans förmåga till ondska och själviskhet – vilket visar varför hans perfekta klassamhälle i praktiken visade sig vara så kaputt – eller så trodde han att det inte fanns någon mänsklig natur, att vi är oändligt formbara varelser som kan tillverkas och göras om av en tillräckligt förnuftig och mäktig stat som satsat på en utopisk planering.

Båda dessa påståenden är dumheter. Från hans tidiga grubblande om hur vår ”art” bestäms av naturen, till hans senare psykologiska funderingar om hur vår längtan efter erkännande och status gynnar ”varufetischismen”, var Marx varken utopisk eller naiv om vår potential för hyckleri, grymheter och njutningslystnad. Marx var nyskapande genom att visa hur de historiska och ekonomiska förhållandena runt oss spelar en viktig roll för att forma vår självkänsla och vårt beteende.

Det betyder inte att vi endast bestäms av det historiska sammanhanget. Men Marx hävdade att de

historiska och ekonomiska förhållanden vi föds under utgör den startpunkt som vi måste utgå från. Som han framställer det i *Louis Bonapartes adertonde Brumaire*: ”Människorna gör själva sin historia, men de gör den inte efter eget gottfinnande, inte under omständigheter som de själva valt utan under omständigheter, som är omedelbart förhandenvarande och nedärvda.”

Delar av detta resonemang borde faktiskt tilltala många konservativa. Från Edmund Burke till Roger Scruton har ett vanligt klagomål från högern varit att många radikala beskriver människor som ohistoriska varelser som bara kan förstås som uppsplittrade individer. Istället betonade de att varje människa är inbäddad av lager av gemenskap, med helgade traditioner och moral som har formats under historien, och institutioner, inklusive kyrkor och tempel, som på ett djupgående sätt formar vilka vi är och vad vi anser.

Konservativa hävdade ofta att det bara kunde leda till katastrof att bortse från betydelsen av dessa historiska gemenskaper. Marx skulle förvisso ha hållit med. Men han skulle ha tillagt att vi också är inbäddade i ett historiskt distinkt ekonomiskt system som på ett djupgående sätt formar vem vi är och vad vi tycker.

Här blir många av de konservativa kommentatorer som insisterar på att använda den historiska och institutionella linsen för att förstå människans beteende och grupper, skenheliga och ohistoriska. De hävdar att kapitalismen helt enkelt härrör ur den mänskliga naturen, att den alltid har funnits och därför alltid måste bestå, och att alla försök att förändra den bara kan leda till en katastrof, lika säkert som att kräva att en fisk ska cykla. Följande ord av Ben Shapiro är typiska:

Nej, Marx hade inte rätt. Men vänstern kommer aldrig att släppa honom eftersom han erbjuder det enda verkliga alternativet till en religiös syn på naturen – den syn som säger att människan inte är ett oskrivet blad, inte en ängel som väntar på försoning, utan en varelse med skavanker som är förmögen till stora ting. För att uppnå dessa saker krävs hårt arbete. Att förändra sig själv på personlig nivå är hårt arbete. Att orera om samhällets gissel – det är förvisso enkelt.

Men kapitalismen är varken mer eller mindre naturligt än något annat möjligt system, inklusive religiösa system. Det som har uppstått i historien kan förändras av historien. Och när vi lunkar in i en ny internationell lågkonjunktur ser det ut som om det är dags för en del stora förändringar.

Marx förtjänar bättre kritiker

Marx är berömd för att ha skrivit att filosofer bara har tolkat världen när poängen är att förändra den. Ironiskt nog har tolkningar – bra och dåliga – av Marx i själva verket förändrat världen, och påverkat både revolutionära rörelser och tyranner. Det vittnar om den mäktiga kraften hos hans intellektuella personlighet och den marxistiska teorins analytiska bredd. För varje rejäl debatt om kapitalismens framtid och de politiska motsättningar som formar vår nutid är det viktigt att förstå marxismens grunder.

För hans motståndare är det också en förutsättning för att kunna kritisera honom effektivt. Många kommentatorer inom den politiska högern verkar beslutsamma att rusa förbi Marx så snabbt som möjligt, och ignorera eller tona ner nyanser och säregenheter. De sopar också undan de av marxismens lärdomar som på ett obekvämt sätt stör deras egna okränkbara banaliteter.

Marx förtjänar bättre kritiker. Och de av oss inom vänstern som bryr oss om detta komplicerade arv borde hoppas att han får dem.